

Piotr Ogrodowczyk <https://orcid.org/0000-0001-9309-0305>

Badacz niezależny

„Środki aktywne” – skuteczne działania rosyjskich służb specjalnych¹

Początek nowego tysiąclecia to szybki rozwój technologiczny, przynoszący wiele zmian w dostępie do informacji. Szybkość, z jaką jest ona przekazywana, powoduje, że w coraz liczniejszych przypadkach nie ma możliwości sprawdzenia jej wiarygodności, zanim zostanie ona przyswojona i uznana za prawdziwą. Informacja odpowiednio przygotowana i podana w sposób łatwy i przystępny może być bardzo groźną bronią w szerszym ujęciu. Celem artykułu jest pokazanie, że docierając z odpowiednim przekazem do dużej grupy osób, można wpłynąć na ich wybory, a w konsekwencji na politykę realizowaną w konkretnym państwie, a nawet regionie. Można sformułować hipotezę, że na współczesnej scenie politycznej rosyjskie służby specjalne, posiadające odpowiednie finansowanie i doświadczenie w tego typu działaniach, są w stanie znacząco naruszyć kruchą równowagę w zakresie bezpieczeństwa międzynarodowego. Do jej udowodnienia została zastosowana metoda historyczna polegająca na analizie dostępnych dokumentów oraz źródeł².

Bezpieczeństwo polityczne

Termin *bezpieczeństwo* jest wyrazem pochodzącym od łacińskiego rzeczownika *securitas*, będącego połączeniem dwóch wyrazów łacińskich – *sine* oraz *cura*, *sine* można przetłumaczyć na język polski jako *bez*, natomiast *cura* jako *zmartwienie*, *strach* lub *obawę*. Można więc przyjąć, że w połączeniu jest to brak zmartwień, poczucia strachu, jak i obaw. Słowo przetrwało w podobnej wersji w językach europejskich, w języku angielskim jest

¹ Fragmenty artykułu pochodzą z przygotowywanej przez autora rozprawy doktorskiej pod opieką naukową prof. zw. dr. hab. Marka J. Malinowskiego.

² Należy pamiętać, że ze względu na utajnienie działań podejmowanych przez służby specjalne dostępność dokumentów i wiarygodnych źródeł jest w dużym stopniu ograniczona.

to *security*, natomiast w języku francuskim *sécurité*. Ujmując krótko, bezpieczeństwo należy rozumieć jako proces, w którym stan bezpieczeństwa i jego organizacja podlegają permanentnym, dynamicznym zmianom wynikającym z naturalnych oddziaływań i uwą-runkowań. Dlatego też można przyjąć, że konieczna jest ciągła działalność jednostek, społeczności lokalnych, organizacji lokalnych i międzynarodowych oraz państw w tworzeniu odpowiedniego, przyjętego stanu bezpieczeństwa³. Tak naprawdę istnieje bardzo wiele definicji bezpieczeństwa i jego rodzajów, jednak na potrzeby tego artykułu skupię się wyłącznie na bezpieczeństwie politycznym.

Pojęcie bezpieczeństwa politycznego można określić ogólnie jako możliwość dość swobodnego kształtowania przez państwo swojej polityki wewnętrznej i zewnętrznej w zakresie systemu zarówno politycznego, jak i społecznego, gospodarczego czy też kulturalnego, z jednoczesnym zachowaniem odrębności narodowej. Można więc przyjąć, że bezpieczeństwo polityczne jest związane z niezależnymi decyzjami podejmowanymi przez władze odnośnie do najważniejszych obszarów życia społecznego w danym państwie.

Wydaje się, że bardzo trafną definicję bezpieczeństwa politycznego podaje Sławomir Zalewski, który uważa, że oznacza ona „stabilność systemu politycznego, wyrażającą interesy podstawowych grup społecznych i zapewniającą społeczno-polityczną stabilność społeczeństwa, przy nieobecności społecznych i politycznych konfliktów. Z punktu widzenia zewnętrznych warunków istnienia społeczeństwa polityczne bezpieczeństwo oznacza zdolność organów władzy państwowej do dbania o podstawowe interesy kraju na arenie międzynarodowej, zapewniania ich całościowego ujęcia i suwerenności, aktywny udział w stosunkach międzynarodowych. Bezpieczeństwo polityczne powinno być rozpatrywane łącznie w aspekcie wewnętrznym i zewnętrznym, z uwzględnieniem wzajemnych powiązań”⁴.

Działania służb specjalnych w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa państwa

Analizując sposoby zapewnienia odpowiedniego bezpieczeństwa, należy wziąć pod uwagę kilka instytucji działających w ramach struktur danego państwa. We współczesnej Europie zapewnienie bezpieczeństwa poszczególnych krajów staje się przede wszystkim domeną odpowiednio przygotowanych do działania służb specjalnych, w szczególności odpowiedzialnych za działalność wywiadowczą i kontrwywiadowczą. Ważnym elementem jest utrzymanie cywilnej kontroli nad działaniami tajnych służb, które z natury są przecież niejawne lub wręcz utajnione, co zwiększa ich skuteczność w obliczu aktualnych zagrożeń, ponieważ brak tego typu kontroli może prowadzić, co miało miejsce wielokrotnie

³ W. Pokruszyński, *Teoretyczne aspekty bezpieczeństwa*, Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi, Józefów 2010, s. 9.

⁴ S. Zalewski, *Strategia jako instrument bezpieczeństwa politycznego państwa*, „Doctrina. Studia społeczno-polityczne” 2006, nr 6, s. 31–32.

w przeszłości, do wyizolowania tej sfery z obszaru działań państwa na polu zapewnienia bezpieczeństwa⁵.

Skuteczne działanie służb specjalnych wiąże się z odpowiednią koordynacją ich działania. Jest to aktualnie jeden z najważniejszych elementów funkcjonowania służb specjalnych. Jak słusznie zauważa Sławomir Zalewski: „W sytuacji zróżnicowania form instytucjonalnych i organizacyjnych w sferze bezpieczeństwa, w warunkach zwiększenia liczby i uprawnień państwowych podmiotów działających w tym obszarze, w dobie ich koniecznej specjalizacji, na znaczeniu zyskują problemy koordynacji działań”⁶.

Służby specjalne należy usytuować w strukturze państwa jako organy pełniące przede wszystkim funkcję bezpieczeństwa wewnętrznego. W każdym państwie na system instytucjonalny bezpieczeństwa wewnętrznego składają się organy i urzędy o właściwości ogólnej, dla których zadania dotyczące tego rodzaju bezpieczeństwa stanowią jedną z wielu ról pełnionych w państwie, a także instytucje i organy wyspecjalizowane, dla których bezpieczeństwo wewnętrzne oznacza główny zakres zadań⁷.

Zarządzanie państwem w wielu aspektach przypomina zarządzanie przedsiębiorstwem, różnica jednak pojawia się w przypadku ewentualnych konsekwencji podjęcia błędnej decyzji. W przypadku przedsiębiorstwa będzie to bankructwo, w przypadku sceny politycznej konsekwencje mogą być katastrofalne zarówno dla społeczeństwa, jak i samego kraju. Dlatego też tak ważna jest „informacja”, a raczej „informacje” pozyskiwane przez służby wywiadowcze. Jak ważny jest wywiad w procesie zarządzania państwem, idealnie podsumowuje Alexandre de Marenches, który przez jedenaście lat kierował francuskimi tajnymi służbami, między innymi za kadencji prezydentów Georges’a Pompidou i Giscarda d’Estainga: „Wiele tarcz wywiadu przypomina samolot. W kokpicie ten, do którego należą decyzje – pilot, szef państwa. Nie może się on obyć bez dokładnych wskazówek. Jeśli ma złe służby, kierowane przez amatorów, głupców lub ludzi niekompetentnych, odpowiedzialność spadnie na niego. Jego pozycja międzynarodowa osłabnie, to oczywiste. Zabraknie mu elementów warunkujących decyzję. Świat jest tak ukształtowany, że prezydent, na ogół, odbywa lot w trudnych warunkach. Często pilotuje przy widoczności zerowej. Jeśli nie ma narzędzi w rodzaju wysokościomierza czy radaru i nie wie, czego może oczekiwać, zmierza do katastrofy. W żadnym momencie dziejów żaden kraj godny tego miana nie był pozbawiony służb wywiadowczych. Jak mówił Sun Tzu: Wywiad to preludium zwycięstwa”⁸.

⁵ A. Harasimowicz, *Polska polityka bezpieczeństwa w XX i XXI wieku – niektóre dylematy (głos w dyskusji)*, [w:] R. Czulda, R. Łoś, J. Regina-Zachorski (red. nauk.), *NATO wobec wyzwań współczesnego świata*, Instytut Badań nad Stosunkami Międzynarodowymi w Warszawie, Katedra Teorii Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa – Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego, Warszawa–Łódź 2013, s. 137.

⁶ S. Zalewski, *Służby specjalne – programowanie, nadzór, koordynacja*, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2003, s. 36.

⁷ G. Rydlewski, *Kształt systemu instytucjonalnego bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce*, [w:] S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2009, s. 134.

⁸ O. Christine, A. Marenches de, *Sekrety szpiegów i księży. Relacje szefa francuskich służb specjalnych*, Wydawnictwo Editions Spotkania, Warszawa 1992, s. 117.

W dziedzinie pozyskiwania informacji wywiadowczych, czyli mówiąc krótko szpiegostwa, olbrzymi wkład mają starożytne Chiny ze względu na dzieła generała i filozofa Sun Tzu, który XIII rozdział swojej książki pod tytułem *Sztuka wojny* poświęcił temu tematowi. Jego argumenty za wykorzystywaniem szpiegów opierały się w dużej mierze na ekonomii. Prowadzenie wojny oznaczało ogromny wydatek związany z utrzymaniem i wyposażeniem wojska, ale również stanowiło o mniejszych wpływach z podatków i braku rąk do pracy. Jedynie wydatki na działalność szpiegowską były uzasadnione w tej sytuacji, ponieważ informacje pozyskane tą metodą wpływały na szybsze działania wojenne i sprawiały według Sun Tzu, że wojna stawała się bardziej humanitarna⁹. Pozostając na terenie Azji, wspomnieć należy o podręczniku dla władców pod tytułem *Arthaśāstra* zredagowanym przez Kautilyę¹⁰. W rozdziałach XI i XII opisana została cała koncepcja wykorzystania szpiegów do pozyskiwania informacji. Agenci zostali podzieleni na dwie grupy, z jednej były to „organizacje szpiegowskie” (*samsthah*), których członkowie byli finansowani ze skarbu państwa i dbali o dwór królewski, a z drugiej wędrowni szpiedzy nazywani *sancararas*, którzy przemierzali się po całym kraju. Co ciekawe, obie te struktury nie miały prawa nic o sobie wiedzieć¹¹.

W czasach oświecenia myśliciele wywodzący się z kręgów wojskowych zdefiniowali działalność wywiadowczą na rzecz operacji militarnych. Ważnym dziełem z tamtego okresu jest książka *Mes Rêveries* napisana przez marszałka Francji Maurycego Saskiego na podstawie wieloletnich doświadczeń. W jednym z fragmentów stwierdził, iż: „Nie da się przecenić znaczenia, jakie w działaniach wojennych przypisuje się szpiegom i przewodnikom [...] na dobrych szpiegów warto wydać każde pieniądze. Należy ich wybierać spośród mieszkańców kraju, w którym jest prowadzona wojna. Trzeba zatrudniać inteligentnych, bystrych i mądrych ludzi. Muszą być rozproszeni wszędzie, wśród oficerów, generałów, markietanek”¹². Jednak najbardziej znanym traktatem wojskowym z tego okresu jest dzieło króla Prus, Fryderyka Wielkiego, *Instrukcja dla generałów*. Po klęsce, jaką zadał Francuzom 5 listopada 1757 roku pod Rossbachem, napisał o dowódcy wojsk nieprzyjacielskich: „Przed marszałkiem Soubise kroczy zawsze setka kucharzy; mnie poprzedza setka szpiegów”¹³.

Budowa odpowiednich struktur wywiadowczych jest bardzo trudnym i czasochłonnym zadaniem, ponieważ liczne elementy są ze sobą wzajemnie połączone zarówno funkcjonalnie, jak i informacyjnie. Budowa sprawnie działającego aparatu wywiadowczego, czyli tzw. centrali, oraz placówek działających w terenie, oczywiście za granicą, wymaga wieloletniej, systematycznej i konsekwentnej pracy. Dodatkowym utrudnieniem jest fakt, że poszczególne elementy struktury tej służby wymagają ciągłej rozbudowy oraz dostosowania się do coraz to nowych potrzeb wynikających z przydzielanych nowych zadań. Oznacza to w praktyce duże nakłady pracy i środków finansowych. Dlatego też

⁹ T. Crowley, *Historia szpiegostwa i agentury*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2010, s. 25–26.

¹⁰ Podawane są również nazwy: *Vishnugupta* i *Chanakya*.

¹¹ N.K. Singh, *Encyclopaedia of Hinduism*, vol. 49, Centre for International Religious Studies, 1997, s. 1150; Kautilya, *Arthaśāstra*, Government Press, Bangalore 1915.

¹² Zob. M. Saxe comte de, *Mes Rêveries*, Pérau, Amsterdam–Lipsk 1696–1750, s. 1700–1767.

¹³ T. Crowley, s. 94–95

coraz częściej wykorzystuje się nowe rozwiązania związane ze zmianami zachodzącymi zarówno w sferze technologicznej, jak i społecznej.

„Środki aktywne” – współczesne działania służb wywiadowczych

Rozwój Internetu, który jako sieć błyskawicznie obejmuje praktycznie wszystkie obszary naszego życia, powstanie portali społecznościowych, ale również wykorzystywanie globalnej sieci do przesyłania informacji prywatnych, przemysłowych czy militarnych powoduje, że skutecznym sposobem wpływania na system bezpieczeństwa międzynarodowego stają się „środki aktywne”. Można śmiało zaryzykować stwierdzenie, że od wielu lat mamy do czynienia z olbrzymim wpływem środków masowego przekazu na scenę polityczną zarówno w ujęciu regionalnym, jak i lokalnym, ale również na społeczeństwa. Możliwości techniczne naszych czasów pozwalają na bezproblemowe przekraczanie granic, przez co zwykle fizyczne oddziaływanie coraz częściej zastępowane jest podawaniem zafałszowanych informacji oraz podświadomej manipulacji. Prezydent Michaił Gorbaczow już w 1987 roku zauważył, że konfrontacja nuklearna nie jest dobrym środkiem do osiągnięcia zamierzonych celów, ponieważ zniszczenia będą poważne, a korzyść, jaka wyniknie ze zdobycia radioaktywnych ruin, będzie niewielka.

Określenie *środki aktywne* lub używane zamiennie *przedsięwzięcia aktywne* oznacza specyficzne ofensywne działania służb wywiadowczych, czyli służb specjalnych danego państwa, skorelowanych z jego polityką zagraniczną, które mają na celu uzyskanie skutecznego wpływu na żywotne sfery życia politycznego innych państw (ich politykę zagraniczną, rozwiązywanie problemów międzynarodowych), wprowadzenie władz tych państw w błąd, podważenie i osłabienie ich pozycji na arenie międzynarodowej, uniemożliwienie realizacji ich planów i zamiarów lub osiągnięcie innych celów¹⁴.

Pojęcie środków aktywnych szerzej zdefiniowano w *Słowniku kontrwywiadowczym*, wydanym przez Wyższą Szkołę KGB im. Feliksa Dzierżyńskiego w 1972 roku. Środki aktywne określono w słowniku jako „działania kontrwywiadu umożliwiające przejrzenie zamiarów przeciwnika, pozwalające uprzedzić jego niepożądane kroki, wprowadzić przeciwnika w błąd, przechwycić jego inicjatywę, udaremnić jego akcje dywersyjne. Środki aktywne w odróżnieniu od środków ochronnych, na przykład dotyczących zabezpieczenia reżimu tajności oraz ochrony tajemnicy państwowej i wojskowej, mają charakter ofensywny, umożliwiają wykrycie i przerwanie wrogiej działalności we wczesnym jej stadium, zmuszają przeciwnika do zdemaskowania się, pozwalają narzucić mu swoją wolę, zmuszają do działań w niesprzyjających warunkach oraz kierunkach pożądanym dla organów kontrwywiadu¹⁵.

Współcześnie do środków aktywnych zalicza się ogólnie działania w postaci wykorzystania „agentury wpływu”, posługiwanie się „organizacjami fasadowymi” oraz akty

¹⁴ J. Larecki, *Wielki leksykon służb specjalnych świata*, „Książka i Wiedza”, Warszawa 2007, s. 527.

¹⁵ J. Darczewska, P. Żochowski, *Środki aktywne. Rosyjski towar eksportowy*, „Punkt Widzenia” 2007, nr 64, s. 13.

przemocy. Celem działania służb specjalnych w tym obszarze jest swego rodzaju wykorzystanie organizacji i grup, których działalność sprzyja polityce państwa, w ramach którego działają. Funkcjonowanie pewnych grup społecznych czy politycznych w wielu przypadkach jest zgodne z interesem jakiegoś kraju i ma, lub może mieć w przyszłości, wpływ na jego życie polityczne i społeczne. Jest to podstawą do podjęcia działań w celu ich penetracji i manipulowania członkami, a w konsekwencji częścią opinii publicznej. W wielu przypadkach tego typu podmiot jest tworzony od podstaw, by służby specjalne miały gwarancję sprawowania nad nim pełnej kontroli (mogą to być zarówno partie polityczne, jak i organizacje społeczne, społeczno-polityczne, a nawet grupy subkulturowe)¹⁶.

Środki tego typu są stosowane na przykład do oddziaływania na konkretne osoby z kręgu władzy, ale również na te mające wpływ na politykę na danym obszarze. Plan Pracy I Zarządu Głównego KGB na 1984 rok podkreślał, że głównym celem działań aktywnych będzie Watykan oraz osoba papieża Jana Pawła II. W ocenie KGB Watykan uważał, że „polski Kościół umacnia swą pozycję w państwie i starania te mogą być rozszerzone na inne kraje socjalistyczne”, przede wszystkim na Węgry i Jugosławię. Dla przeciwdziałania tej polityce w KGB zaplanowano „szeroko zakrojone środki aktywne”, których celem miało być zdyskredytowanie Jana Pawła II, rozbudzenie niesnasek w Kościele oraz osłabienie autorytetu papieża¹⁷.

Posiadająca sygnaturę „ściśle tajne” instrukcja nr 733 z 19 grudnia 1984 roku „Praca nad Watykanem” zobowiązywała rezydentów do podjęcia działań aktywnych zmierzających do stworzenia wewnątrz Kościoła opozycji wobec Ojca Świętego. Działania aktywne miały obejmować wykorzystanie wszelkich istniejących niesnasek wewnętrznych w Watykanie, w tym przejawów niezadowolenia wpływowych kardynałów, przeciwdziałanie rozszerzaniu kontaktów między Watykanem a Cerkwią Prawosławną oraz innymi kościołami chrześcijańskimi działającymi w krajach socjalistycznych, wzmacnianie negatywnych opinii wysokich osobistości katolickich wobec niektórych aspektów polityki zagranicznej Jana Pawła II. Przede wszystkim należało wykorzystywać niezadowolenie wśród włoskich członków Kurii Rzymskiej z planowanego przez papieża wzmocnienia swojej pozycji drogą awansowania między innymi Polaków oraz demaskowanie współpracy między przedstawicielami Watykanu i Kościoła katolickiego a CIA i służbami specjalnymi państw NATO¹⁸.

Służby specjalne współczesnej Rosji tworzą nowe rozwiązania w zakresie stosowania środków aktywnych i dopasowują je do zmieniających się warunków geopolitycznych, dlatego też współcześnie stosowanie środków aktywnych cechuje ich regionalizacja. Tego typu podejście uwzględnia specyfikę regionalną i kulturową obszaru oddziaływania, dzięki czemu dystans mentalny i kulturowy między agresorem a adresatem podejmowanych działań ulega skróceniu. Skuteczność operacji związanych ze środkami wpływu w dużym

¹⁶ K. Baraniuk, „Środki aktywne” w wykorzystaniu radzieckich służb wywiadowczych. Refleksje w kontekście kryzysu na Ukrainie, [w:] M. Górka (red.), *Wywiad i kontrwywiad w polityce międzynarodowej na przełomie XX i XXI wieku*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016, s. 118.

¹⁷ C. Andrew, O. Gordijewski (red.), *More Instructions from the Centre: Top Secret Files on KGB Global Operations, 1975-1985*, Frank Cass, Londyn 1992, s. 47.

¹⁸ Tamże, s. 47–52.

stopniu zależy nie tylko od diagnozy panującego układu sił i koniunktury politycznej, ale również od politycznej kultury i istniejących potrzeb społecznych. Taka wszechstronna, ale jednocześnie regionalna diagnoza umożliwi bardzo skuteczne działania przeciwstawiania sobie elit i społeczeństwa atakowanego kraju. Jako przykład można podać badania wspierane przez władze na Kremlu, w 2011 roku Kaliningradzki Ośrodek Badań Polskich otrzymał prezydencki grant na badania polskich elit¹⁹.

Ciągle udoskonalane metody stosowania środków aktywnych i dostosowywanie ich do zmieniających się warunków geopolitycznych i społecznych powodują, że służby specjalne posługujące się przede wszystkim „białym wywiadem”²⁰ stają przed poważnymi problemami. Analiza pozyskanych informacji wymaga bardzo złożonego podejścia:

- obserwowane wydarzenia muszą zostać umiejscowione w kontekście znanych celów strategicznych i taktycznych polityki zagranicznej Rosji, czyli wytypowania obszarów szczególnego zainteresowania operacyjnego służb rosyjskich, ale również potencjalnych instytucji i środowisk społecznych podatnych na oddziaływanie ze strony Rosji,

- stałego monitoringu i analizy wydarzeń politycznych i gospodarczych oraz procesów społecznych, krytycznego podejścia do oceny przyczyn obserwowanych wydarzeń oraz wniosków uzasadniających tezę o współdziałaniu rosyjskich służb specjalnych,

- wnikliwej interpretacji działań osłonowych i maskujących, utrudniających prawidłową identyfikację zagrożenia, między innymi w wyniku budowania przez rosyjskie służby specjalne obrazu „fałszywego agenta”, na przykład poprzez uwypuklanie prorosyjskości osób czy organizacji,

- szerszego uwzględniania kontekstu kulturowego i strategicznego działań służb specjalnych, w czym wielokrotnie przydatne okazują się odwołania do doświadczeń historycznych rosyjskich służb, w tym także w zakresie prowadzonych przedsięwzięć wsparcia²¹.

Agentura wpływu

Oczywiste jest, że odpowiednia działalność związana z pozyskiwaniem informacji o tym, co się dzieje w „obozie wroga”, jest niezwykle ważna, ale wspomnieć należy o sposobach oddziaływania na przeciwnika już we wstępnej fazie działania lub planowania, czyli o wspomnianej wcześniej agenturze wpływu. Dla władzy każdego kraju równie ważna jest wiedza o potencjale i możliwościach własnego kraju, jak i podobna wiedza o przeciwniku. Doświadczenia pokazują, że tak samo istotna jest wiedza, jaki obraz o naszym kraju został stworzony w strukturach władzy i społeczeństwie innego kraju. Obraz ten jest bardzo ważny, ponieważ stanowi punkt odniesienia przy podejmowaniu wielu

¹⁹ J. Darczewska, P. Żochowski, dz. cyt., s. 52–53.

²⁰ Pozyskiwanie ze źródeł jawnych informacji, które są związane z tematyką ekonomiczną, polityczną, wojskową i wieloma innymi. Do podstawowych źródeł można zaliczyć książki, codzienną prasę, czasopisma, ogólnodostępne raporty, jak również roczniki statystyczne.

²¹ Tamże, s. 61–62.

strategicznych decyzji. Zadaniem agencji wpływu jest modelowanie i kształtowanie tego obrazu, tak by odpowiadał adekwatnie przygotowanej strategii politycznej²².

Definicja amerykańska określa agenta wpływu jako osobę wykorzystywaną do dyskretnego urabiania opinii polityków, dziennikarzy i grup nacisku w kierunku przychylnym zamiarom i celom obcego państwa²³. Inna definicja za agenta wpływu uważa osobę, która subtelnie i zręcznie wykorzystuje swoje stanowisko, możliwości, władzę i wiarygodność do promowania interesów obcego mocarstwa w sposób uniemożliwiający zdemaskowanie tego mocarstwa²⁴.

Działania agentów wpływu tak charakteryzował wieloletni pracownik służb specjalnych Czesław Kiszczak: „Zadaniem agentów wpływu jest urabianie opinii publicznej lub określonych środowisk w danym kraju. Urabianie w różnym kierunku. Najczęściej chodzi o pozyskanie sympatii dla państwa, dla którego się pracuje, czasami dla służb, dla których się pracuje. Mogą też być bardziej zawiłe kombinacje, na przykład tworzenie atmosfery niechęci wobec kogoś lub czegoś”.

Agent wpływu politycznego podejmuje działania w szeroko pojętym interesie własnym lub określonej grupy osób oraz oczywiście w interesie służb specjalnych, z którymi jest związany. Jego działalność jest wspierana przez organizacje funkcjonujące poza wywiadem, jednak w razie konieczności otrzymuje wsparcie struktur wywiadu klasycznego. W takim przypadku oznacza to przejście agencji wpływu na wyższy poziom, ponieważ celem jest decyzja lub decyzje na odpowiednio wysokim poziomie władzy danego kraju lub działanie związane bezpośrednio z osobą lub grupą osób, które są celem służb specjalnych. Zwykle celem tego typu działań jest zdominowanie i przejście kontroli nad konkretną formacją lub układem politycznym²⁵.

Agencja wpływu to jeden z najskuteczniejszych i jednocześnie najtrudniejszych do wykrycia sposobów informacyjnego oddziaływania na przeciwnika. Osoba działająca jako agent wpływu jest odbierana w swoim bezpośrednim otoczeniu i społeczeństwie jako zwykły obywatel, który prywatnie, czasami publicznie głosi po prostu swoje poglądy. Gdy pojawia się spostrzeżenie, że są one zbieżne z linią polityczną innego kraju lub mogą wyglądać na przedłużenie działalności propagandowej tegoż kraju, przyjmuje się zwykle, że jest to po prostu zbieg okoliczności. Brak decyzji o bliższym przyjrzeniu się jego działaniom może spowodować duże szkody, szczególnie w sytuacji gdy jest on uznanym autorytetem lub wysokim urzędnikiem państwowym²⁶.

Do najważniejszych zadań agencji wpływu należy manipulowanie opinią publiczną innego kraju poprzez rozpowszechnianie odpowiednio przygotowanych informacji, w wielu przypadkach nie do końca prawdziwych lub zniekształconych. Działanie polega również na propagowaniu opinii i chwytliwych argumentów, które powodują, że fakty

²² R. Brzeski, *Agencja wpływu*, <https://socjocybernetyka.wordpress.com/2010/01/25/dr-rafal-brzeski-specjalnie-dla-serwisu-naukowego-socjocybernetyka-pl/> [dostęp: 22.07.2018].

²³ N. Polmar, T.B. Allen, *Księga szpiegów: encyklopedia*, Magnum, Warszawa 2000, s. 14.

²⁴ R. Brzeski, dz. cyt.

²⁵ J. Targalski, *Polityczna agencja wpływu*, Strona Józefa Darskiego – Jerzego Targalskiego, <https://jozefdarski.pl/4604-polityczna-agencja-wplywu> [dostęp: 22.07.2018].

²⁶ R. Brzeski, dz. cyt.

zaczynają mieć zupełnie inne znaczenie. Zadaniem agentów jest stworzenie odpowiednich opinii w środowisku, w którym działają na co dzień, posługując się specjalnymi „technikami zarządzania postrzeganiem”, co można określić jako fałszowanie rzeczywistości. Oczywiście działalność agentury wpływu odnosi największe sukcesy w społecznościach „rozchwyanych”.

Agentura wpływu jako działalność służb specjalnych nie polega na wykradaniu tajnych dokumentów lub zbieraniu informacji tajnych i poufnych, ale na rozpowszechnianiu odpowiednio przygotowanych wiadomości i opinii. Wspólnym mianownikiem z typową działalnością wywiadowczą jest proces pozyskiwania agentów. Werbowani są wśród ludzi inteligentnych, ambitnych i, co ważne, pozbawionych skrupułów, dla których najważniejsza jest kariera. W krajach anglosaskich funkcjonuje skrót MICE (pol. mysz) określający tego typu agentów, wywodzący się od słów *money* (pieniądze), *ideology* (ideologia), *compromise* (kompromis) oraz ego, czyli cztery najważniejsze czynniki, które mają podstawowe znaczenie przy werbowaniu agenta.

Działania rosyjskich służb specjalnych w obszarze agentury wpływu

Okres rozprężenia i zaniku tradycyjnych więzi społecznych w okresie po I wojnie światowej stał się miejscem działań służb specjalnych ZSRR w obszarze agentury wpływu. Przyjmuje się, że pionierem tworzenia sieci agentury wpływu był Piotr Iwanowicz Raczkowski, który pełnił obowiązki szefa Agencji Zagranicznej Ochrony w Paryżu w latach 1885–1902. Jego zadaniem było regularne opłacanie francuskich dziennikarzy, którzy pisali pochlebne artykuły o rosyjskiej rodzinie carskiej oraz sytuacji gospodarczej i wewnętrznej w Rosji dla francuskich czasopism. Z biegiem czasu Raczkowski zakupił specjalistyczne periodyki „Revue Russe” i „Le Courier Franco-Russe” specjalizujące się w problematyce stosunków w Europie Środkowo-Wschodniej. Założył również, tym razem przez podstawionych agentów, organizację o nazwie Liga dla Ocalenia Rosyjskiej Ojczyzny (*Ligue pour le Salut de la Patrie Russe*, LSPR), która dzisiaj byłaby uznana za „niezależną, pozarządową formację obywatelską”. Jej zadaniem było również tworzenie wśród francuskich elit pozytywnych opinii dla carskiej Rosji²⁷. Przed sądem stanęli również Günther Guillaume oraz Arne Treholt, ale tylko dlatego, że prowadzili równoległe „standardową” działalność wywiadowczą. Mocodawcy agenta mają oczywiście szeroki wachlarz jego obrony w razie próby zdemaskowania w postaci petycji, interpelacji parlamentarnych, akcji medialnych czy też demonstracji poparcia ze strony znanych osób.

Prawdziwym specjalistą w zakresie budowania radzieckiej agentury wpływu w Europie Zachodniej okazał się Willi Münzenberg, będący jednym z założycieli Komunistycznej Partii Niemiec i przywódca Młodzieżowej Międzynarodówki Komunistycznej. Oddziały Kominternu zakładały liczne agendy, których zadaniem było oddziaływanie na świadomo-

²⁷ B.B. Fisher (red.), *Okhrana: The Paris Operations of the Russian Imperial Police*, Central Intelligence Agency, Langley 1997, s. 7.

mość elit polityczno-kulturalnych w różnych krajach, Münzenberg nazwał je „klubami niewiniątek”. „Musimy [...] mieć w ręku artystów i profesorów, wykorzystać teatry i kina, by szerzyć za granicą doktrynę, iż Rosja gotowa jest poświęcić wszystko, aby utrzymać pokój na świecie” – tego typu zalecenia rozpowszechniał Münzenberg. Największym jego osiągnięciem było utworzenie w 1933 roku w Paryżu Światowego Komitetu Pomocy Ofiarom Niemieckiego Faszyzmu, niezależnej organizacji pozarządowej, której sekretariat w rzeczywistości był kontrolowany przez Münzenberga i nadzorowany przez Komintern²⁸.

Innym doskonałym przykładem działania agentury wpływu jest okres Wielkiego Głodu na Ukrainie. Kiedy setki tysięcy osób umierało na tamtym terenie, wybitne osobistości krajów Europy zachodniej przekonywały opinię publiczną, że jest on wytworem antyradzieckiej propagandy. George Bernard Shaw zapewniał: „nie widziałem w Rosji ani jednej niedożywionej osoby: młodej lub dorosłej”, a francuski polityk, dwukrotny premier Edouard Herriot kategorycznie zaprzeczał „kłamstwu burżuazyjnej prasy, która twierdziła, że w Związku Sowieckim panuje głód”²⁹. Moskiewski korespondent dziennika „New York Times” Walter Duranty, który za swe reportaże z Rosji otrzymał w 1932 roku Nagrodę Pulitzera, z pozycji świadka wydarzeń przekonywał, że „każde doniesienie o głodzie w Rosji jest przesadą lub złośliwą propagandą”³⁰.

Operacje z wykorzystaniem agentury wpływu są przewidziane w wielu przypadkach na lata, ponieważ wpływ na kształtowanie świadomości grup społecznych wymaga odpowiednio długiego czasu. Skuteczność zależy od wiarygodności agentów, dlatego pomoc w awansowaniu i odpowiednim budowaniu autorytetu wymaga odpowiednio długiego czasu. Nie ma najmniejszej wątpliwości, że ocena skuteczności działania agentury wpływu jest dość trudna, ponieważ określenie efektów będzie zależało od zbyt wielu czynników. Równie trudne jest wykrycie agentów, ponieważ zlecenie ich działalności jest najpilniej strzeżoną tajemnicą. Zdemaskowany agent wpływu traci od razu swoją przydatność, dlatego jego działalność podlega maksymalnemu utajnieniu. Tego typu działanie powoduje również, że ewentualne udowodnienie przed sądem działania na rzecz obcego państwa jest niemożliwe przede wszystkim dlatego, że podstawą demokracji jest prawo do artykułowania własnych poglądów.

Można jednoznacznie powiedzieć, że przy olbrzymiej skuteczności działań podejmowanych przez służby specjalne związanych z agenturą wpływu ten rodzaj działalności jest bardzo bezpieczny dla samych agentów oraz oficerów prowadzących. Jedynym skazanym agentem wpływu jest Pierre – Charles Pathé, zwerbowany w 1959 roku³¹. W 1961 roku Pathé założył agencję prasową Centred’ Information Scientifique, Economique et Politique i w wydawanym biuletynie w subtelny sposób prezentował polityczną linię Kremla zgodnie z otrzymanymi wytycznymi. W późniejszym okresie był to dwutygodnik „Synthesis” poświęcony stosunkom zagranicznym oraz problemom wojskowym, naukowym

²⁸ Tamże.

²⁹ R. Brzeski, dz. cyt.

³⁰ Tamże.

³¹ Otrzymał pseudonim Pieczerin zmieniony potem na Mason.

i gospodarczym. Jak skuteczne było działanie, ukazuje fakt, że w okresie największej popularności biuletyn miał około 500 prenumeratorów, w tym 139 senatorów, 299 deputowanych, 41 dziennikarzy, 14 ambasadorów oraz zaledwie 7 osób prywatnych. Dzięki temu przygotowywane przez KGB treści docierały do 70 procent składu francuskiej Izby Deputowanych oraz 47 procent składu Senatu. Aresztowano go na gorącym uczynku odbierania honorarium i wytycznych od oficera operacyjnego paryskiej rezydentury³².

Jak wspomniano powyżej, zadaniem agentów wpływu jest sterowanie opiniami środowiska, w których na co dzień działają poprzez stosowanie odpowiednich technik zarządzania postrzeganiem. Upraszczając można powiedzieć, że podają „na tacy” sfałszowane informacje, ale w taki sposób, by były one łatwe do przyswojenia. Wraz z rozwojem środków aktywnych w postaci agentury wpływu przyjęło się określenie *puđła rezonansowe*. Oznacza się w ten sposób pojedyncze osoby, publicystów, dziennikarzy, ale również polityków i różnego rodzaju instytucje, zwykle nieświadomie przekazujących dalej pozyskane łatwo informacje. Nie znając źródła pochodzenia informacji, a tym bardziej intencji, jakie były podstawą ich stworzenia, rozpowszechniają je dalej w bardzo szerokim zakresie. Motywy takiego działania to oczywiście odpowiednie profity lub po prostu poprawność polityczna. Współcześnie olbrzymie znaczenie w rozpowszechnianiu informacji mają media społecznościowe i coraz częściej pojawia się w tym kontekście określenie przypisywane Włodzimierzowi Leninowi, czyli *pożyteczni idioci*³³. Informacje podane łatwo i przyjemnie są błyskawicznie rozpowszechniane i w niedługim czasie wiele osób, a nawet środowisk uznaje je za całkowicie prawdziwe, widząc, że są rozgłaszane przez znane im osoby.

Jak łatwo można wykorzystać ogólnodostępne media, pokazuje przykład eksperta ds. gazu i ropy naftowej Piotra Niewiechowicza, któremu udało się nawiązać kontakt z Piotrem Naimskim, pełnomocnikiem rządu ds. strategicznej infrastruktury energetycznej, oraz uzyskać informacje na temat BalticPipe, projektu gazociągu łączącego Polskę z Danią, który ma powstać w ciągu kilku najbliższych lat. Sam projekt jest oczywiście tajny i powinien się znajdować pod ochroną kontrwywiadowczą, tymczasem Piotr Niewiechowicz, jak się okazało, to postać całkowicie fikcyjna stworzona przez Piotra Maciązka i Jakuba Wiecha z serwisu Energetyka24.com za pomocą Twittera i skrzynki mailowej. Sprawa została ujawniona i była jedynie prowokacją dziennikarską, ale pokazuje, jak skutecznie można wykorzystać istniejące ogólnodostępne i, co ważne, bardzo popularne narzędzia do pozyskania tajnych informacji.

Rosyjskie służby specjalne od dziesiątek lat doskonałą narzędzia wykorzystywane w środkach aktywnych, a także szybko dostosowują sposoby działania do zmieniającej się rzeczywistości. Dzięki wykorzystaniu Internetu, odpowiednich osób, mediów zwykłych oraz społecznościowych służby są w stanie ingerować bardzo poważnie w bezpieczeństwo polityczne wybranych krajów oraz regionów. Oczywiście nie jest to informacja potwierdzona i bardzo prawdopodobne, że nigdy nie będzie, ale w coraz większym stopniu

³² R. Brzeski, dz. cyt.

³³ Ros. *полезный идиот* – według niektórych w ten sposób określał dziennikarzy z krajów „zachodnich” piszących w sposób wręcz entuzjastyczny o rewolucji bolszewickiej, a jednocześnie ukrywających prawdę.

podejrzewa się, że rosyjskie tajne służby miały bardzo duży wpływ na wybór Donalda Trumpa na prezydenta USA.

Jak się okazuje, podczas trwania kampanii prezydenckiej w USA grupa Rosjan realizujących operację wpływu co minutę wysyłała w cyberprzestrzeni ogromną liczbę tweetów. Amerykańscy wyborcy otrzymali tylko w dniu 7 października 2016 roku ponad 18 tysięcy specjalnie przygotowanych i ukierunkowanych informacji. Jest to o tyle ważna data, że dokładnie w tym dniu portal Wikileaks rozpoczął publikację e-maili wykradzionych ze sztabu Hillary Clinton, które spowodowały poważne dyskusje w mediach. Administratorzy Twittera zaliczyli je w poczet grupy koordynowanej przez Państwową Agencję Badania Internetu z Sankt Petersburga, której właścicielem jest osoba związana z Władimirem Putinem. Analiza tweetów wskazuje jednoznacznie na wysoką efektywność operacji, bardzo wiele osób podawało dalej przygotowane przez Rosjan informacje. Naukowcy z Uniwersytetu Clemson po odpowiednich badaniach stwierdzili, że przeprowadzona dezinformacja wywołała bardzo szeroko zakrojone dyskusje, a o skali może świadczyć fakt, że w okresie od września do listopada 2016 roku odniesienia do kont wspomnianej Agencji pojawiły się w tweetach innych użytkowników 4,7 miliona razy³⁴.

Podejrzewa się również, że zastosowane odpowiednie środki aktywne w znaczącym stopniu spowodowały, że Brytyjczycy zdecydowali o wyjściu z Unii Europejskiej. Służby specjalne Wielkiej Brytanii zdobyły korespondencję biznesmena Arrona Banksa, z której wynika, że utrzymywał relacje z ambasadorem Federacji Rosyjskiej w Wielkiej Brytanii, co skutkowało zaproszeniem do udziału w co najmniej trzech przedsięwzięciach biznesowych i to w okresie trwania kampanii referendalnej. Banks wspomógł kampanię *LeaveUE* dotacją w wysokości aż 8 milionów funtów³⁵.

Działania Rosjan na rzecz rozbicia jedności UE są oczywiste i bardzo możliwe jest, że odpowiedni przekaz dla zwykłych obywateli państw europejskich odnośnie do emigrantów, kreowany prawdopodobnie przez służby rosyjskie, powoduje, że do władzy dość łatwo dochodzą partie i środowiska niechętne integracji. Francuska partia nacjonalistyczna Front Narodowy kierowana przez Marine Le Pen otrzymała 9 milionów euro pożyczki od mającego siedzibę w Moskwie First Czech Russian Bank. Efektem była prorosyjska polityka partii, budowanie pozytywnego wizerunku Rosji oraz prezydenta Putina przez członków ugrupowania, a w szczególności szefową partii. Na podstawie przeprowadzonych analiz pojawiają się poważne przesłanki, że rosyjskie tajne służby przy użyciu środków aktywnych ingerowały bezpośrednio w wybory prezydenckie we Francji, ale również w podobne wybory w Polsce.

Można mieć słuszne obawy, że doświadczenia rosyjskich służb i konsekwencja w ich stosowaniu mogą spowodować bardzo poważne konsekwencje w przyszłości, tym bardziej że przeciwdziałanie jest bardzo trudne. Okazuje się, że stosunkowo łatwo rosyjskie służby specjalne, posiadające odpowiednie finansowanie są w stanie znacząco naruszyć bezpieczeństwo polityczne praktycznie dowolnego kraju, ale również kruchą

³⁴ O służbach.pl, *Realny wpływ Rosjan na Twittera*, <https://osluzbach.pl/porazajace-dane-ws-rosyjskiej-ingerencji-w-wybory-w-usa-realny-wplyw-rosjan-na-twittera/> [dostęp: 25.07.2018].

³⁵ Tamże.

równowagę w zakresie bezpieczeństwa międzynarodowego. Demokracja staje w obliczu poważnego kryzysu i prawdopodobnych zmian systemowych i ustrojowych, co będzie się wiązało również z koniecznością stworzenia zupełnie nowych metod zapewnienia bezpieczeństwa.

Bibliografia

Balcerowicz B., *Bezpieczeństwo polityczne Rzeczypospolitej Polskiej*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2004.

Baraniuk K., „Środki aktywne” w wykorzystaniu radzieckich służb wywiadowczych. Refleksje w kontekście kryzysu na Ukrainie, [w:] M. Górka (red.), *Wywiad i kontrwywiad w polityce międzynarodowej na przełomie XX i XXI wieku*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016.

Born H., *Unia Międzyparlamentarna i Genewskie Centrum Demokratycznej Kontroli nad Siłami Zbrojnymi. Parlamentarny nadzór nad sektorem bezpieczeństwa. Zasady, mechanizmy i praktyki*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2004.

Brzeski R., *Agencja wpływu*, <https://socjocybernetyka.wordpress.com/2010/01/25/dr-rafal-brzeski-specjalnie-dla-serwisu-naukowego-socjocybernetyka-pl/> [dostęp: 22.07.2018].

Christopher A., Gordijewski O. (red.), *More Instructions from the Centre: Top Secret Files on KGB Global Operations, 1975–1985*, Frank Cass, Londyn 1992.

Crowdy T., *Historia szpiegostwa i agencji*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2010.

Darczewska J., Żochowski P., *Środki aktywne. Rosyjski towar eksportowy*, „Punkt Widzenia” 2007, nr 64.

Faligot R., Kauffer R., *Służby specjalne: historia wywiadu i kontrwywiadu na świecie*, Warszawa 1998.

Fisher Ben B. (red.), *Okhrana: The Paris Operations of the Russian Imperial Police*, Central Intelligence Agency, Langley 1997.

Górka M., *Dyplomacja i wywiad. Przyczynek do refleksji nad polityką bezpieczeństwa*, [w:] G. Marek (red.), *Wywiad i kontrwywiad w polityce międzynarodowej na przełomie XX i XXI wieku*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016.

Grzegorowski Z., *Instytucja „służby specjalne” a rzeczywistość funkcjonowania państwa polskiego. Wybrane zagadnienia*, „Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość” 2011, t. 8.

Harasimowicz A., *Polska polityka bezpieczeństwa w XX i XXI wieku – niektóre dylematy (głos w dyskusji)*, [w:] R. Czulda, R. Łoś, J. Reginia-Zachorski (red. nauk.), *NATO wobec wyzwań współczesnego świata*, Instytut Badań nad Stosunkami Międzynarodowymi w Warszawie, Katedra Teorii Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa – Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego, Warszawa–Łódź 2013.

Kautilya, *Arthaśāstra*, Government Press, Bangalore 1915.

Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe RP: podstawowe kategorie, uwarunkowania, system*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2011.

Larecki J., *Wielki leksykon służb specjalnych świata*, „Książka i Wiedza”, Warszawa 2007.

Liderman K., *Bezpieczeństwo informacyjne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.

Mordaszewski K., *Proces kształtowania służb specjalnych w systemie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2009, nr 1.

Nowak E., Nowak M., *Zarys teorii bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011.

O służbach.pl, *Realny wpływ Rosjan na Twittera*, <https://osluzbach.pl/porazajace-dane-ws-rosyjskiej-ingerencji-w-wybory-w-usa-realny-wplyw-rosjan-na-twittera/> [dostęp: 25.07.2018].

Ockrent Ch., Marenches A. de, *Sekrety szpiegów i ksiąg. Relacje szefa francuskich służb specjalnych*, Wydawnictwo Editions Spotkania, Warszawa 1992.

Olszewski R., *Bezpieczeństwo współczesnego świata*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2005.

Polmar N., Allen T.B., *Księga szpiegów: encyklopedia*, Magnum, Warszawa 2000.

Rydlewski G., *Kształt systemu instytucjonalnego bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce*, [w:] S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2009.

Saxe M. comte de, *Mes Réveries*, Pérau, Amsterdam–Lipsk 1696–1750.

Singh N.K., *Encyclopaedia of Hinduism*, vol. 49, Centre for International Religious Studies 1997.

Smolski W., *Cyberterroryzm jako współczesne zagrożenie bezpieczeństwa państwa*, [w:] P. Fiktus P., Malewski H., Marszał M. (red.), „Rodzinna Europa” *Europejska myśl polityczno-prawna u progu XXI wieku*, E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2015.

Stefanowicz J., *Bezpieczeństwo współczesnych państw*, „Pax”, Warszawa 1984.

Sulowski S., Brzeziński M. (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2009.

Swoboda P., *Co w tych służbach jest specjalne? Problemy związane ze stosowaniem pojęcia „służby specjalne” w Polsce po 1989 r.*, „e-Studia nad bezpieczeństwem i terroryzmem” 2014, nr 1.

Szmulik B., *Zagadnienia ogólne*, [w:] M. Paździor, B. Szmulik (red.), *Instytucje bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2012.

Targalski J., *Polityczna agentura wpływu*, Strona Józefa Darskiego – Jerzego Targalskiego, <https://jozefdarski.pl/4604-polityczna-agentura-wplywu> [dostęp: 22.07.2018].

Zalewski S., *Służby specjalne – programowanie, nadzór, koordynacja*, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2003.

Zalewski S., *Strategia jako instrument bezpieczeństwa politycznego państwa*, „Doctrina. Studia społeczno-polityczne” 2009, nr 6.

Streszczenie

„Środki aktywne” – skuteczne działania rosyjskich służb specjalnych

Rosyjskie służby specjalne używają wielu metod, by osiągnąć stawiane przed nimi cele. Rozwój mediów, Internetu oraz szybkość rozpowszechniania się informacji spowodowało

wały, że jednym z najważniejszych sposobów działania dla rosyjskich tajnych służb poza granicami kraju stały się środki aktywne oraz agenci wpływu. Artykuł pokazuje, jak rosyjskie służby specjalne są w stanie wpływać na sposób myślenia i podejmowanie decyzji politycznych.

Słowa kluczowe: środki aktywne, agent wpływu, służby specjalne

Summary

“Active measures” - effective operations of the Russian secret services

The Russian secret services use many methods to achieve their goals. The development of media, the Internet and the speed of dissemination of information have made “Active measures” and “Agents of influence” one of the most important means of operation of the Russian secret services abroad. The article shows how Russian secret services can influence the way of thinking and of making political decisions.

Keywords: active measures, Agent of influence, secret services